NAŠE ŘEČ

ROČNÍK XII. ČÍSLO 5.

JOS. ZUBATÝ:

OŠUMĚTI, OŠUMĚLÝ.

Že *ošumělý* je příd. jm. k slovesu *ošuměti* a že *ošuměti* je složenina slovesa *šuměti* s předl. *ob-, o-,* vykládati nemusíme.*) Ale jde o to, jak to známé sloveso do té složeniny přišlo a co v ní původně znamenalo. Známý gramatik Václav Jan Rosa († 1689) si patrně také již dal tutéž otázku a rozřešil ji zkrátka tak, že — podle výpisku Jungmannova — sestrojil nesložené sloveso *šuměti* »k chudobě, k nouzi přicházeti, otrhávati se, abgerissen, arm, lumpig werden«; ale takového slovesa odnikud neznáme, víme z Rosovy Čechořečnosti přímo i z Jungmannových výpisků z jeho rukopisného slovníku nepřímo, že dovedl slova také vymýšleti, a proto jeho výkladu nemáme chuti uvěřiti. Jediné poučení, jež z Rosy čerpáme, jest, že slova *ošuměti, ošumělý* již v jeho době v Čechách žila a měla týž význam, jaký mají dnes. To ostatně víme i přímo z toho, že Rosa a brzy po něm Kašpar Vusín do svých slovníků pojali slovo *ošumělý* v jeho dnešním smyslu (Vusínův lat.-č.-něm. slovník vyšel r. 1700—1706).

Nejstarší známý a již u Palkoviče zapsaný doklad má sloveso *ošuměti* patrně s významem jiným a objevuje se v textu pocházejícím z Moravy, v němž se časem vyskytují i nepochybné moravismy; tím ovšem nepopíráme možnosti, že okolo r. 1600 nebo i později i v Čechách aspoň místy mohl ještě žíti význam starší Ve výkladu Kralické bible na Zach. 11, 2 čteme: »(Pokuta Boží)

*) Sloveso *šuměti* by v češtině vlastně mělo míti přehlásku *u* v *i* a zníti *šiměti* (tento tvar se v starém jazyce opravdu objevuje vedle nepřehlasovaného; srv. Gebauer, Hist. ml. 1, 272). Ale slova povahy zvukomalebné anebo náladou se blížící interjekcím citovým mívají dost často hláskové nedůslednosti; tak na př. vedle přehlasovaných slov *číhati, čižba, klid, klidný, kliditi, císditi* jsou i v Čechách tvary nepřehlasované *čouhati*, *kloudný, coudný, necuda.*

na všecky (bezbožné) vesměs jako na nějaký les přijde. Nebo jakož na vinicích někdy z požehnání Božího jako nějaký les spanilý (= krásně urostlý) roste a potom po vinobraní všecko napořád *ošumí,* zimou umrtveno bývá a jako kvílí: tak také ač oni z milosti Boží pouhé byli vzrostli a se rozmnožili, avšak již pro hříchy jejich hrozná Boží pomsta všecky . . . hubiti bude.« A ve dvou moravských písních nalézáme doklady zřejmě podobné (Bartoš, Dial. sl. 271):

»Aj hory, hory (= lesy), jak ste *ošuměly,*
dyž na vás rosička padala!« Suš. 203.
»Dúbravěnko zelená, cos ty tak *ošumělá?**)
Přišli na mně mrazové, velicí nečasové.
Až ti mrazové přendú, pěkná zelená budu,
široký list ponesu, modrým kvítkem pokvetu.« 784.

Kdybychom neznali dnešního významu slov *ošumělý, ošuměti* a nestáli tak v jeho zajetí, v těchto třech dokladech ani bychom nedovedli viděti nic jiného než opadávání listí; co jiného se děje na vinici po vinobraní, v lese v podzimních deštích a pozdějších mrazech, zvláště lze-li hned také zpívati o obnovení zašlé krásy, až ti mrazové přejdou? V zajetí dnešního významu těch slov stál také Bartoš, jistě výborný znatel moravské lidové mluvy; to je nám důkazem, že dnešní význam český opanoval již i na Moravě a že tedy písně u Sušila, v nichž nalézáme význam jiný, patrně starší, jsou dosti staré. Toho staršího významu Bartoš nezná; v písni první vykládá sloveso *ošuměti* tak, že by to bylo vlastně *ošumněti,* t. šumným, krásným se státi, v písni druhé se spokojuje bezbarvým významem ‚ošumělým se státi, pozbýti krásy'.**) Ani Jungmann nemá významu, jejž my vidíme v jeho vlastním, shora citovaném dokladu z Bratří; uvádí sice z lidové mluvy také rčení »ošumí les«, ale nepřidal ani významu ani zprávy o kraji, kde se tak mluví.

Posílení našeho výkladu přichází nám ze Slovenska. Kýčerský (Piesne, Knižnica Slov. Pohľadov sv. 5, 1927, 27) napsal větu, která velmi zřetelně zní v našem smyslu: »*Ošumelo listie stro-*

*) Bartoš čte *ošuměla.*

**) Snad svedl Bartoše začátek druhé strofy první písně (»Aj lóko, lóko, jak ses zeleňala, dyž tebe voděnka polila!«), aby v uvedených slovech strofy první hledal obraz nějaké krásy, ne úpadku; ale obraz lesa opadávajícího pod krůpějemi podzimního deště právě se dobře hodí k obsahu písně o galánečce tak nelítostně opuštěné od bezcitného milého. Také třetí strofa začátkem »aj řeko, řeko, jak ses rozvodnila, dyž do tebe sytno pršelo!« spíše se srovnává se zasmušilou náladou celé písně.

mov . . .«. Jinde v něm budí vzpomínky na belostné rúčky zemřelé krasavice ‚ošumelý' míšek na tabák (52); pravda, i my v Čechách bychom dovedli v dnešním smyslu mluviti o ošumělém míšku, ale u Kýčerského se ten meštek (= stč. měšček, měšeček) ošumelý srovnává s lesem, čemuž my bychom již nerozuměli:

»Ten meštek na tabak, čo (= jakkoli) už je starý, tak
ošumelý, sťa (= jako) *les*, mi na um prišiel dnes.
Aký bol nádherný, na pestro sfarbený,
z brokátu, dykyty, hodvábom vyšitý . . .«

Doklady z básně vzniklé za našich dnů ovšem nám byly pobídkou, abychom hledali, nežije-li slovo *ošumělý* s významem, jejž máme za původnější, ještě dnes někde v mluvě živé. A hledali jsme, kam nalezené doklady samy ukazovaly: na československém východě. Ptali jsme se Slováka moravského, je-li v jeho rodném kraji možno mluviti o ošumělém stromě; dověděli jsme se, to že by mohl býti leda sešlý strom, plný mechu, který již nerodí a měl by býti poražen, a z toho ze všeho jsme si vybrali, že milý Slovák zná jen dnešní význam český a hledí jej přizpůsobiti představě ‚ošumělého' stromu, jemu z domova neznámé. Ptali jsme se Slováků ze Slovenska západního i středního, co znamená slovo *ošumelý*, a slyšeli jsme, že se tak říká na př. o starém kabátě, o člověku oblečeném v odřené šaty, leda s přídavkem, že se tak říká spíše *ošúchaný*.*) Laskavým prostřednictvím pána, který jel na návštěvu na východní Slovensko, dověděli jsme se, že podle zprávy tamního hajného, jenž byl vzat na potaz, tam se slova *ošumelý* o stromech, lesích nebo o jejich listí neužívá, ale že něco takového slyšel v Rusku, kam se ve válce dostal jako zajatec.**) Konečně se nám dostalo sice poučení nepochybného, potvrzujícího naše domněnky, ale proto přece prosíme o další zprávy čtenářů, kteří by snad slovo *ošumělý* také znali s významem, o nějž nám jde.

---

*) T. odřený, otřený; srv. s poněkud odchylným významem také sloven. *ošúchať škorně* (t. očistiti, otříti, Kott, Přísp. 1, 262). Jsou slova i jiná podobného znění a z části nejasného původu (v slovech podobného významu bývají i změny znění jejich minulostí neoprávněné), na př. *ošuntělý* (Kott 7, 146; v tom vězí *šunt*, něm. *Schund*) *ošurganý* (u Místka, t.), *ošolíchati* (t. 146, u Kdyně), je jako *ošupánek* (Přísp. 3, 642, ze Šumavy, k slovesu *ošoupati*), *ošoust, ošusta* (Kott 2, 435; 437), *ošobolený, vošoplsta, ošopľstať, ošutraný* (Bartoš).

**) V Daľově slovníku ruské lidové mluvy jsme něco takového marně hledali; našli jsme jen slovo *ušumíť* s význ. ‚opojiti do bezcitnosti' (pivo - to ošumilo menja a p.); srv. strus. a strb. *šumen* ‚opilý'. Ve vých.-sloven. hájnikovi se asi ozvala nejasná vzpomínka na slovo, které snad slyšel někde jinde na Slovensku anebo na Rusi od nějakého slovenského spoluzajatce.

Kol. Vlček toho významu ze Slovenska nezná (a to ovšem samo dokazuje, jak málo je znám zejména v mluvě Slovenska středního), ale vyžádal si zprávy z Turčianského Sv. Martina. Prof. Škultéty se pamatuje, že v Gemeru (i v Novohradě) slova *ošumelý, ošumelosť* je častěji slýchati, ale netroufá si podati zprávy určitější, protože již od mládí gemerské slovenštiny neslyšel. Zato známe jeho laskavostí doklad nový, tištěný a nepochybný. Mičátkův slovensko-ruský slovník (1900) má slovo *ošumelý* s významem ‚lišennyj [pozbavený] listvy'. »Tým potvrdzuje sa citát z Kýčerského. Kýčerský [pseudonym] je rodák od Púchova [v župě trenčínské, na trati z Trenčína do Žiliny], Mičátek z mesta Trenčína, a originálné slová a výrazy v svojom slovníku (škoda, že je nie väčší!) Mičátek nemá z knižnej reči, ale zo svojho rodného kraja« (list ze dne 13. l. 1928).*) A p. doc. dr. Pavel Bujnák, rodák z Dolního Kubína (Orava), zná slovo *ošumelý* v témže významě také z kraje svého.*)

A tak se nám tedy zdá, že naše sloveso *ošuměti* (dnes ovšem skoro zaniklé) i se svým příd. jm. *ošumělý,* jak ho užíváme dnes, má původ ve změně původního významu vztahujícího se k padání listů se stromů. Máme při tom na mysli především dub (ostatní naše listnaté stromy ztrácejí skoro všecko listí, ještě než plně odumře a počne doopravdy šuměti); kdo viděl a slyšel dub ať osamělý v širém poli, či na hrázi u rybníka, či dokonce v dubovém lese ještě někdy o vánocích a potom koncem zimy a počátkem jara, porozumí slovům moravské písně o ošumělé dúbravěnce i metafoře ošumělého šatu. Dnes ovšem obnošený kabát, než se trhá, ztrácí jen vlas, lesk, živou barvu a pevný, přiléhavý tvar; ale nesmíme zapomínati, že v době, v níž asi ta významová změna vznikala, i na střízlivějším šatu mužském bývaly všelijaké prýmy, vyšívání, ba i krajky a jiné věci, které s něho mohly ‚ošuměti', opadati jako ozdoby s míšku v básni Kýčerského a jako listí se stromu.

Tvar slovesa *ošuměti* sám je jasný. Nemusíme se ani dovolávati na př. složeniny *zašuměti* nebo *došuměti,* v níž předložka má úkol spíše formantní, naznačiti vid, jakost děje vyjadřovaného

---

*) V dnešním českém významu (o ošumělých šatech) čtli jsme slovo *ošumelý* na př. nedávno v Slov. Pohľ. 43, 789 v překladu Hany Ruppeldtové z Reymonta. T. 44, 119 jsme čtli větu »zametáme veci okolo seba ošumelou metlou (= koštětem) konvencie a plytkosti (= mělkosti)«; netroufáme si však rozhodovati, měla-li M. Štechová na mysli skutečný obraz koštěte složeného původně z metel listnatých, ale již důkladně opotřebovaného a tím zbaveného listí, či mluví-li jen povšechně o něčem opotřebovaném jako my dovedeme mluviti na př. o ošumělém vtipu (v. níže).

slovesem *šuměti;* jsou možné a objevují se i složeniny s hmotným významem předložky spojené se slovesem. Každý rozumí Hálkově větě »jak proud sekáčů přišuměl, tak odšuměl« (Kott, Přísp. 3, 225), nebo slovům Olgy Scheinpflugové, líčícím ukončení divadelního představení (»obecenstvo vyšumělo ven na večeři«, Rozpravy Aventina 3, 55), každý rozumí i výrazu mluvy lidové na Ostravsku, že někomu, jemuž po pitce šumělo v hlavě, již »z hlavy vyšumělo« (Kott 4, 1140), nebo čte-li u Baara 14, 50 »při té vzpomínce vyšuměla na povrch jejich duší píseň«. O odstálém šampaňském lze říci, že již vyšumělo, nebo že z něho vyšuměla kyselina uhličitá; a je přirozenou metaforou této představy, čteme-li na př., že »se ženou je to vždycky stejná písnička, konec na chloupek týž — stejná mrzutost, vyšuměla-li vášeň« (Jaroslav Maria, Panstvo v taláru, 323). Letí-li kolem nás nebo nad námi hejno ptáků, lze o něm říci, že přešumělo; metaforicky lze se tak vyjádřiti i o podobných dějích neprovázených šumotem (len neisté zvesti... zaletely, ale i skoro zasa prešumely; nad jej hlavou prešumelo tých 6 rokov; Ter. Vansová, Slov. Pohl'. 43, 66; 378). A tak porozumíme také snadně plnému smyslu výrazu »listí stromu ošumělo«, snad dovedeme i plně oceniti jeho krásnou barvitost, představíme-li si, jak dobře Čech, který první ho užil, vypozoroval, že listí nejvíce šumí, když dozrálo k opadání. A předložka sama nalézá obdoby v jiných podobných složeninách, na př. *opadati, opelichati, oblínati,* v starších slovech jako *opršeti, oprchati, oplchati* (= oplešivěti) atd. I vazby slovesa *ošuměti* jsou docela pochopitelné. Jistě se říkávalo nejdříve spíše »ošumělo listí se stromů« nebo »o. listí stromů«, jako my stále ještě spíše řekneme, že opadalo listí, ač také dovedeme říci, že opadal strom, anebo jako necháváme spíše okapati vodu s mokrého předmětu, než okapati předmět sám; ale je docela přirozené, že jak původní význam slovesa bledl a dokonce zanikal, říkalo se spíše, že »strom, šat ošuměl«.

Že slovo, jehož původní význam se z jazykového vědomí vytratil a jež tím pozbylo souvislosti s rodinou slov s ním příbuzných, snadně podléhává změnám dalším, nemusíme vykládati; zajímavé doklady něčeho podobného jsme našli na př. v článku o slovech *namšiti* atd. v 1. a 2. č. tohoto ročníku. Tak na př. chápeme, že napodobením rčení o ošumělém šatu také lze mluviti na př. o ošumělém vtipu (Kott 7, 146); nedostatek novosti je jediný znak, který je pojítkem obou představ. Jungmann má z Dobrovského také sloveso *ošumiti* ‚otrhati, něm. zerschaben'; to však vypadá jako slovo uměle utvořené podle známých vzorů jako *ozdravěti — ozdraviti,* jehož nezná, jak se zdá, ani jazyk lidový

ani jazyk spisovný. Ani *ošumovati se* (ošuměle se někde objevovati, něm. schäbig umherkleppern) u Kotta 2, 437 od Douchy se nezdá slovem opravdu živým; snad je to jen slovo, jaká se někdy při jisté příležitosti zrodí (»pořád se mi tu ošumuje!«) a hned zase zaniknou. Jiné slovo je *ošumovati* (sebrati pěnu na př. s polévky při vaření); pochází z němčiny (abschäumen).

Sloveso *ošuměti* samo je, jak jsme již naznačili, dnes slovo ze skutečného jazyka živého zaniklé; proto také je vlastně zbytečné mluviti o tvarech slovesa *ošuměti,* především ovšem o tom, máme-li je časovati podle vzoru *uměti* či *trpěti,* máme-li tedy na př. v 3. os. mn. č. psáti *ošumějí* či *ošumí.* Samo sebou se rozumí, že by se složenina *ošuměti* musila říditi způsobem, jak se časuje nesložené sloveso *šuměti.* To je sloveso staré, objevující se i v jiných jazycích slovanských, a není pochyby, že se původně časovalo podle vzoru *trpěti* a mělo by tedy míti v 3. os. mn. č. tvar *šumí* (bory šumí po skalinách; Gebauer, Hist. ml. 3, 2, 292); ale stejně je bez pochyby, že se novotvar podle vzoru *uměti* objevuje již v době velmi staré (tu lámají se kopie a šimějí šípové, Troj. z r. 1468, 84a), ani nemluvíc o dobách pozdějších. Proto úřední Pravidla českého pravopisu a Mluvnice Gebaurova-Ertlova (§ 422, 2) uznávají obojí tvary za stejně oprávněné.

Původ představy ‚ošumělého' šatu není jediným přirovnáním, jež přijala lidová mluva ze života, nebo chceme-li, z martyrologia našich stromů. Nehledíme-li k stromům užitkovým a k panským kaštanům, topolům, akátům a jiným stromům teprve později u nás zdomácnělým, jsou vlastně skoro jen dva stromy, které náš lid udržuje pro pouhou radost, již má z jejich krásy: dub a lípa. Ty najdeme v našich krajích nejspíš v poli, u cesty nebo u kapličky, lípu také na návsi; nějaká ta pláňka v poli zůstává pro radost dětem, osamělý strom jehličnatý skoro jen jako zbytek lesa bývalého nebo přední stráž blízkého lesa žijícího, jiné stromy se objevují jen jako výjimky. Pojem ‚ošumělosti' pochází snad z pozorování života dubu, stromu, který u nás nejdéle šumí, než ošumí a došumí; lípa ztrácí list hned, jak na podzim přijdou chladné noci s větry a dešti, a na rozdíl od dubu stojí nahá přes celou zimu až dosti daleko do jara. Snad proto se říká na Moravě o člověku, který byl překvapen ‚jak ho Pán Bůh stvořil', že je »nahý jak lipa« (Bartoš, Slovn. 218). A nejen to. Je staré české pořekadlo, doložené již u Chelčického (Flajšhans, Č. přísl. 1, 798), »odříti někoho (na př. »člověka«, t. poddaného, chlapa) jako lípu«, t. důkladně, bez milosti jej obrati. Buď z toho pořekadla,

anebo aspoň z téhož pozorování života lípy pochází také rčení »otrhaný (oškubaný) jako lípa« (o člověku, který chodí v roztrhaném šatu; k dokladům Flajšhansovým srv. na př. též Baar 5, 288; Hruška, Náši 2, 141; »fuj, keď sa len nehanbíš taký chodiť. Ako lipa« Kukučín 1, 46). Na něm se patrně zakládá i příd. jm. (nebo příč. trp. r.) *olípaný* (= otrhaný, oškubaný, Záturecký, Přísl. 13, 157). Že obraz lípy šatu zbavené pochází především z pozorování jejího života v přírodě samé, plyne nám také z popisu chudé ženy u Hviezdoslava (VI, 1923, 26):

»škoda len, že mať jej bola biedná vdova,
za jesene akoby tá lipa holá.«

Výklad jiný čteme u Zátureckého 10, 983 k pořekadlu »zobrali (var. sodrali) ho ako *lipu*«. Čteme tu: »Kůru z lípy berou ševci k potřebě řemesla svého«. Snad bychom spíše mohli pomýšleti na to, jak taková lípa na návsi nebo u kříže celé vsi i se zámkem musí obnovovati zásoby svého květu pro domácí lékárny, ale ani ten výklad v uvedených dokladech nenalézá hrubě potvrzení.

VÁCLAV MACHEK:

PŘÍZVUKOVÁ SHODA V RÝMECH.

Pro dokonalý rým se žádá úplná fonetická shoda hlásek, a pokud je to možno, i shoda kvantity (dlouhá samohláska se má rýmovat s dlouhou, krátká s krátkou). Tak se to vykládá v učebnicích. Při tom se zapomíná zdůrazňovati, že je také třeba shody v přízvuku, to jest, že se může rýmovati toliko přízvučná slabika s přízvučnou, nepřízvučná s nepřízvučnou.

Shoda v přízvuku se v dnešní poesii zachovává všeobecně jakožto věc úplně samozřejmá. Zdálo by se tedy, že je zbytečné připomínati její nutnost, zvláště když už Josef Král ji zdůraznil. Ale je třeba tak učiniti znova, protože se nedávno objevil názor, který připouští i rýmování slov s různým místem přízvuku (na př. *zdvíhá — rozlíhá, vyhnán — zván, svírá — umírá, nastává — překonává, síní — zastíní* v Máchově Máji II.). Původcem této myšlenky je ruský badatel o českém verši Roman Jakobson, jehož kniha Základy českého verše (srv. recensi Mukařovského v tomto časopise X, 1926, 174 n. a 212 n.) vzbudila hodně zájmu a jistě bude míti značný vliv na výklady českých a slovenských veršů.

Právě proto, že jde o badatele významného, nelze tuto věc jen tak přejíti mlčením.*)

Jakobson praví (na str. 75), že rýmování různopřízvučných slov není cizí českému uchu. Dovolává se toho, že se v rýmovaných příslovích a říkadlech, která neznají isosylabismu, ba i v českých volných verších vyskytuje takovéto rýmování. A dále praví: »Charakteristické v tomto ohledu jsou české calembowry párující souzvučná slova bez ohledu na různé místo jejich přízvuku. Na Emauzské pouti slyšel jsem v bramborovém divadle, jak se ptá Kašpárek, k němuž přichází Smrt jako kostra: Kdo je to? Odpověď ze zákulisí: *Umrlec!* Kašpárek se přeptává: Jakýpak *hrnec?* — Anebo jednou v pražských sadech jsem náhodou pozoroval zábavu dětí, žvatlajících a předstírajících nedoslýchavost: Co máš? — *Kalhoty?* — *Boty?* — List »Večer« říká posměšně komunistickým »*buňkám*« — *blabuňky.*« — Jiných opor pro své tvrzení Jakobson zatím nepřináší.

Chci zde ukázati, že Jakobsonovy důvody se nedají udržeti. Přísloví a říkadla připouštějí sice rýmování různopřízvučných slov, to je pravda. Na př.: S čím kdo *zachází,* s tím také *schází.* Žiadaj radu, sto ti ľudí hneď *pomáha;* žiadaj skutok, všetkých sto sa pohnúť *zdráha* (ze Zátureckého). Ba i lidová poesie má takové rýmy, ač zřídka. Na př. v baladě Osiřelo dítě: Když má chleba *dáti,* třikrát jej *obrátí.* — Když vy jste *mývala,* vy jste *líbávala.* — Vždyť nikdo tu *není,* marné tvé *vidění.* Ale z těchto úkazů nelze činiti závěry platné pro umělou poesii. Prostý člověk se při skládání písně spokojoval nejčastěji asonancí, ale někdy i jenom přibližnou zvuk. shodou dosti slabou (Dítě přišlo *domů,* položilo *hlavu.* Rýmuje se toliko poslední samohláska). Všecko umění vkládal do melodie, a tak není divu, že někdy nezachoval náležitou přízvukovou shodu rýmů nebo asonancí. Ostatně melodie odvrátí pozornost od rýmových chyb a úplně zakryje i přízvukové vady. Přece však je těch případů neshody celkem málo. Musíme mít na mysli, že lidové písně skládali zpravidla lidé neškolení.

Přísloví, pořekadla a pranostiky mají rým dosti často. Na př.: Podvod a *klam* zradí se *sám.* Jak starý *bručí,* tak se mladý *učí.* Na svatého *Řehoře,* šelma sedlák, který *neoře.* Sedávej, panenko, *v koutě,* budeš-li hodná, *najdou tě.* Není pochyby, že rým má tu účel ozdobit přísloví svým způsobem, ale h l a v n í význam rýmu v těchto případech je, myslím, mnemo-

---

*) Také proto, že ani posuzovatelé Jakobsonovy knihy Frinta LF. 53, 1926, 180 ani Mukařovský neodmítli tento názor dosti důrazně.

technický. Přísloví nebo pranostika s výraznou rýmovou dvojicí slov se snadno vryje do paměti trvale, znova a znova se vrací na mysl. Kdo je říká i kdo je poslouchá, každý se zrovna kochá jeho jadrností a pádností, přísloví s výrazným rýmem má větší autoritu nežli prostá věta bez rýmu, vypadá jako věčná pravda, jako moudrost celého lidstva, zní mnohem přesvědčivěji než sebe rozumnější věta, která rýmu nemá. Lid vůbec má rád rýmové nebo asonanční útvary, jako *přes hory a doly, mně je Havel jako Pavel* (něm. *Hülle und Fülle,* franc. *feu et lieu).* Není pak divu, že snese v příslovích i rýmové dvojice bez přízvukové shody, neboť hlavní důraz klade jen na to, aby rým rozčlenil obsah a nápadně vyznačil významový vrchol každé polovice, nejvíce však pointu, která je na samém konci. A tak se při tom často obětuje hlásková, ba i rýmová shoda, jen když se dosáhne aspoň nějakého rýmu, třebas chatrného. Je tedy účelová povaha tohoto lidového rýmu poněkud jiná nežli rýmu básnického, který chce jen vyznačiti konec rytmické řady (verše) a uzavříti ji ozdobným způsobem. A tedy nelze ani z toho, že se zde vyskytují přízvukově neshodné rýmy, vyvozovati, že takové rýmy jsou dovoleny i v poesii.

Lid vytvořil ještě jiné rýmové (nebo asonanční) útvary, čistě jen proto, aby výraz byl jadrnější, na př. *pěkně — krásně,* nebylo o nich *chýru — slychu* (tu se rýmují jen samohlásky), *láry — fáry, křížem — krážem.**) Vedle nich má lid ještě jiný druh rýmových obratů žertovného rázu. Uvádím zatím jen tyto příklady z prvého dílu Hviezdoslavových sebraných spisů: Hopsa! *brachu bez strachu,* čo si? — *Pozde,* milý *drozde!* — Ej, *tisíc — kyslíc* (místo *tisíc hromov;* nechce-li se vysloviti bezbožná kletba, změní se takto, tak jako v češtině *stafra* místo *sakra).* — *Dievka sodievka* (protože ji třeba vypraviti, obléci, musí se druzí uskrovniti, proto je vlastně *sodeje,* svleče, praví Kálalův slovník). Není pochyby, že Hviezdoslav ty obraty vzal z řeči lidové. Vytvořila je rozmarná, žertovná nálada, jejich autor v nezkalené radosti nad podařeným vtipným obratem se nic neohlížel na to, j a k se rýmují, jen když tam je rým aspoň nějaký!

Lid užívá rýmů také na konci pohádek a povídek, na př. zatahali *za zvonec,* pohádky je *konec.* V ruských pohádkách bý-

---

*) Podrobně o nich jedná Hujer, Mnema (Sborník na oslavu Jos. Zubatého) str. 160 n., kde je hojná sbírka příkladů. Jsou to vzácné příklady starodávného způsobu klásti slova vedle sebe beze spojky, a to způsobu nejen českého nebo slovenského, nýbrž všeslovanského, ba dokonce už indoevropského.

vají dokonce i závěry, jak *tak dlouho žili, až se jim potrhaly žíly* (a stejně i v českých), nebo *dvě dírky v nose — skončilo se.**) Z těchto příkladů je vidět, že zakončení toho druhu je čistě jen a jen pro humor a nic jiného.

A konečně ty calemboury. Jsou to vtipné obraty poněkud vulgární, vtipy rázu docela osobitého. Ale všimněme si toho, že ty děti i Kašpárek předstírají nedoslýchavost, a že ten dotaz nedoslýchavého musí působiti na nevybíravý vkus posluchačův právě největší měrou odchylnosti, nečekanosti, přímo grotesknim zkreslením původního výrazu, a to takovým zkreslením, jehož se musí dosáhnouti všemi prostředky významovými i formálními. A mezi takovéto formální prostředky patří právě obligátní rozdílnost v počtu slabik a tím i v přízvuku. Nepochybuji, že by rýmové slovo dotazu se stejným počtem slabik působilo mnohem méně komicky než slovo s nestejným počtem. Je to právě taková hrubá vtipnost, jakou nalézáme v hádankách toho druhu: Jaký *len* běhá po lese? — *Jelen.* Také sem patří slovní hříčky jako tato: Někdo má rád *holky,* někdo *homolky.* Myslím, že by byl Jakobson mohl tyto hádanky a slovní hříčky stejným právem jako ony calemboury uvésti na podepření své domněnky. Ale zároveň je snad už zase viděti, že takových hrubých hříček není možno se dovolávati pro určení pravidel básnické praxe v umělém veršovnictví.

Tím jsme probrali Jakobsonovy důvody, které plynou jen z toho, že pokládá český přízvuk za velmi slabý. Proto prý není nositelem rytmu a přísná shoda v rýmu se může obejíti bez zřetele k přízvuku. Dáváme však za pravdu Mukařovskému, že přízvuk je a zůstane rytmickým členitelem verše, a souhlasíme se vším, co o tom napsal v tomto časopise. Jakobson byl zvyklý tomu, že se v ruských a v polských verších rýmují slova dvojslabičná s trojslabičnými atp. V těchto jazycích se přízvuk klade na jiné slabiky než v češtině, a tak jsou takové nám nyní nezvyklé rýmy tam docela běžné. Ale nynější Čech s troškou jazykového citu rýmování typu *ohlasy* — *časy* nesnese. Je pravda, že staročeská poesie má takových rýmů mnoho. V novočeských verších se najdou sem tam dokonce i u Čelakovského, v Máchově Máji a v Erbenově Kytici (na př. Večer před svatým *Janem* — mluví sestra s *Tomanem,* z Čelakovského Ohlasu písní českých). Jinak jsou v novočeské poesii 19. a 20. století velmi řídké, a čím jdeme blíže k naší době, tím je jich méně (přesné

---

*) Polívka, Národopisný věstník čsl. XX, 1927, 200.

statistiky bohužel nemáme). Ale to, že jsou i u Máchy a jinde, ještě neznamená, že se mohou uznati všeobecně. Jestliže se vyskytnou i ve volném verši novočeském, neznamená to rovněž nic. Jsou totiž, jak známo, volné verše dobrých básníků (Karáska, Sovy, Březiny) s pevným vnitřním členěním a s náležitým rozložením důrazových vrcholů, ale jsou také jiné »volné verše«, které jsou vskutku volné, ale nezasluhují jména veršů. Jsou-li pak v nich i rýmy přízvukově neshodné, nedokazuje to pro naši otázku zase nic.

Zvláštní zmínky zasluhuje slovenská poesie. Tam se takovéto rýmy objevují v hojnosti až přílišné od počátků (Hugolína Gavloviče) až do nynějších časů. I sám Hurban-Vajanský je trpí, ba i u Hviezdoslava se někdy najdou, ovšem pořídku. Ze známějších básníků nových jediné Sládkovičov-Braxatoris, Rázus, Roy a Krasko jich nemají. Nejvíce si v nich libovala štúrovská škola (Štúr, Botto, Janko Král'), nade všechny pak Sládkovič. Jeho básně jimi přímo oplývají, a je velmi málo stancí v jeho epických básních, které by neměly aspoň jedné chybné dvojice. Ba najdou se v jeho básních dokonce i strofy (nebo delší úryvky nestrofických básní), které nemají jediné s p r á v n é dvojice anebo mají jenom jedinou! Příkladem budiž tato stance (z r. 1867):

Moskva horí! — čujte, cudzín plemená!
Hlúpi, besní, zbabelí na zvon bijú:
Haste, rúca sa bratov deliaca stena!
Na horúcich hrudiach skrahlé čuvstvá ožijú!
Jak to hreje, z palácov i z koliby!
Jak to svieti — slncia tak nemohly by! —
A čo tak svieti? — osvety svätá lúč!
Aký oheň horí? — lásky zlatá obruč!

(Spisy básnické A. S., sv. I., str. 213.)

I když u jiných básníků je počet těchto rýmů aspoň snesitelný, u Sládkoviče prostě překvapuje. K tomu se ještě druží rytmická anarchie, neboť tvořil verše tak, že slabiky jen počítal, zachovávaje tolika určitý počet slabik ve verši. Nevíme, co je příčinou tohoto stavu. Sládkovič si byl vědom jen té zásady, že rým vyžaduje shody hláskové (při tom nehledíme ke kvantitě), ale neuvědomoval si, že je také třeba shody přízvuku. Snad tu měla vinu jednak síla starší tradice, jednak jinoslovanské vzory (polské a ruské) podobně jako u Čelakovského a u Máchy. Mohlo by se konečně myslit i na zvláštní přízvukové poměry některých

míst na horním Pohroní v gemerské stolici. Tam totiž*) se vyskytuje asi takový přízvuk jako v polštině, Dobšinský (u Pastrnka) praví výslovně, že obyvatelé jsou původu polského. Neznáme však dosud přesně místní rozsah toho zjevu**) a nevíme, byl-li Sládkovič ve styku s tímto dialektem. Možné to však je, že nějaké dialektické vlivy porušily u něho smysl pro čistý slovenský přízvuk (žil většinu svého života na Hrochoti a v Radvani u B. Bystrice), takže si neuvědomil potřebu přízvukové shody v rýmech. To všecko je ovšem jenom domněnka.

Chybný rým tohoto druhu není snad tak nápadný, je-li to rým střídavý. Ale v sdružených (sousedících) verších působí nepříjemně. Také snad unikne neshoda, jsou-li verše d l o u h é, ale v krátkých je ji slyšet hned, neboť ihned dovršuje v posluchači pocit rytmické nejistoty, i když jinak mají verše počet slabik stejný.

Menším zlem jsou rýmy typu *po boku* — *skoku, v poli* — *na holi,* t. j. takové, kde v jednom rýmovém slově je přízvuk normální (na prvé slabice slova), kdežto v druhém se přenáší (vlastně m á přenésti) na prvotnou předložku. Ani s těmi se nemůžeme smířiti, třebaže teorie o zpětném přenášení přízvuku s předložky na jméno by je mohla trochu očistit v očích přísné kritiky. Na některých místech je viděti, že lze připustiti druhotné přenesení přízvuku s předložky na jméno, čímž neshoda zmizí. Na př.: Sestřička od | večeře — vyšla rychle | za dveře (Čelakovský, Toman a lesní panna). Toto přenesení způsobila zde snaha položiti rozluku (anebo místo skutečné rozluky aspoň stálou mezislovnou hranici) za čtvrtou slabiku, jako je to v okolních verších, a rozděliti tak verš v poměru 4+3.***) Setkáváme se však s takovýmito případy jen výminkou, ale zato se vyskytují u básníků jinak dosti pečlivých (na př. u Čelakovského, Erbena, na Slovensku u Horala, Jesenského a j.). Úkolem těchto řádků není však podávati část historie českého rýmu, ta bude musit být ozbrojena podrobnou statistikou.

V nynější době každý dobrý básník dbá i v rýmech přízvukové shody. Výrazové prostředky dnešních básníků jsou čistší,

---

*) O tom viz Pastrnkovy Beiträge zur Lautlehre der slovakischen Sprache in Ungarn, str. 115.

**) Srv. Weingart ČMFL. 7, 1920, 109. — W. praví též (podle vlastního poslechu), že v některých nářečích ani věta, že přízvuk je na první slabice, neplatí, zvláště ne o slovech delších než trojslabičných.

***) Tento případ přenášení přízvuku by mohl Jakobson připojiti k těm, o kterých jedná na str. 87 n. své knihy.

ryzejší než před sto lety; každý čtenář by ihned vycítil nedokonalost v přízvuku (nestejnost přízvuku v rýmech bývá spojena s nestejností rytmu), a myslím, že by v praxi měl nezdar každý básník, který by chtěl nyní uváděti do svých veršů sládkovičovský způsob rýmování. Byl by to osudný krok zpět, kterým by se úplně uvolnila i pevnost veršové stavby stopové. Celá věc je ovšem věc konvence. Budou-li se básníci chtít dobrovolně zbavit dokonalých rýmů, a když čtenář to strpí, nuž — habeant sibi! Ale myslíme, když už dospěli na takový stupeň dokonalosti, na jakém je nyní naše veršovnické umění, že by to byl neodpovědný krok zpět a snad také přiznání k nemohoucnosti, zakryté ovšem snahou o rozmanitost, o uniknutí z »únavné jednotvárnosti«, jak se říká. Musíme přece kanonisovat určité formy, jinak by nastal chaos. A kdyby se jednou upustilo od přízvukové shody, není pochyby, že by se slabší veršovci toho chopili oběma rukama. Vítězslav Nezval si nedávno stěžoval (v Lit. světě I, č. 10), že jeho epigoni zdiskreditovali jeho milovanou asonanci (kterou nahrazoval přesný rým), že prý z ní udělali něco jako veřejnou dámu. Proto se sám slavnostně vrací k čistému rýmu. A tak podobně jako tam asonanci, tak by i zde básníci druhého řádu uvítali toto uvolnění, které by Jakobson dovolil, a z formy by pak už nezbylo skoro nic.

Není však ještě tak zle. Umělecký cit našich básníků se nevrátí k formám už jednou nadobro opuštěným. Ale zároveň se domníváme, že přece jen nebylo zbytečné promluviti o té věci čistě teoreticky.

POSUDKY A ZPRÁVY.

Restif de la Bretonne, *Cudná proti své vůli.* Přeložil Jaroslav Poch. V zimě r. 1928 vydalo nakladatelství Odeon, Jan Fromek, Praha-III, Chotkova ul. 11, jako 4. svazek knihovny Kosmopolis atd. Str. 122. Za Kč 13.50.*)

Nechtěl bych tvrdit, že by překladem těchto povídek byla nějak obohacena naše překladová literatura, a nebudu asi daleko od pravdy s domněnkou, že hlavní pohnutkou k překladu tohoto

*) Naše řeč referuje jako jiné časopisy zpravidla jen o knihách, které se redakci k tomu cíli zasílají. Hlavní účel svých referátů vidí redakce v poučení, kterého může svým čtenářům, ať starým či novým, při tom poskytnouti. R.

autora 18. stol. byla vyhlídka na dobrý odbyt, jakému se těší takovéto lehké literární zboží v dnešní době, pro vážnou literární tvorbu málo příznivé. Ale třeba uznati, že v těchto galantních historkách je proti jiným podobným povídkám téhož autora šetřeno míry i vkusu a že jim neschází ani vtip, který vyznačuje tento genre v literární francouzské tvorbě 17. a 18. stol.

Povídky Restifovy jsou psány lehce a francouzský originál nepůsobil jistě českému překladateli zvláštních obtíží. Jejich běžný konversační stil mu umožnil, že jeho překlad zůstal celkem čist od galicismů, k nimž svádívá dosti často překladatele dnešní chvatné ulpívání na formě autorů nadaných vyšším a osobitějším uměním slohovým. Některé stopy zanechala francouzská předloha v překladě Pochově přece; na př.: počínal si *s takovou strojeností, že* . . . 7 m. tak strojeně; *jaká krásná* slova! 24, *jak šťastný* osud! 41, *jak úctyhodná* koketnost! 42 a j. m. jaká to krásná slova!, jak šťastný to osud! a p.; byla jsem svobodná, ale už *jí* nejsem 28 m. ale už nejsem. Úbělové *hrdlo* plných tvarů 21 je překladatelský omyl m. úbělová ňadra (la gorge = 1. partie antérieure du cou, 2. seins de la femme). Někdy je těžko rozhodnouti, jde-li o nesprávnost způsobenou zněním francouzským či o germanismus nebo jinou chybu převzatou z dnešní nepřesné češtiny knižní. Na př.: chtěla bych s vámi *sdíleti* váš zármutek (partager?, teilen?) 20 m. snášeti; toto stanovisko *sdílela* také Rosalie 17 m. na témž stanovisku stála, téhož mínění byla a p. (srov. NŘ. 12, 96); jsem zoufalý milenec, který už dávno skrývá *tu* nejdivočejší vášeň k vám 67 m. nejdivočejší; byl *mimořádně* rozradostněn (ausserordentlich, extraordinairement?) 77 m. neobyčejně; *nahé* paže 82 m. holé (Bartoš dobře upozorňuje, že Čech užívá slova *nahý* jen o neoděném, nepokrytém lidském těle celém, kdežto něm. nackt, franc. nu má význam širší); její obdivovatelé zmizeli a její malý dvůr *se omezil na* několik přátel (se borner?, sich beschränken?) 86 m. z jejího dvora zbylo něk. přátel; pocítil, v jak hrozném stavu *se nachází* (se trouver?, sich befinden?) 92 m. je a p.

Po této stránce není tedy v překladě Pochově tak mnoho chyb, aspoň jistě ne tolik, kolik jich bylo shledáno v jiných překladech, o nichž NŘ. referovala. Kus zásluhy o to náleží arci, jak bylo řečeno, jistě spíš knize, z níž bylo překládáno, než zvláštní nějaké jistotě překladatelově v jeho vlastním jazyce, ve schopnosti rozlišovati přesně a s jistotou, co je české a co nečeské, co je správné a co nikoli. Neboť je-li možno odchylky právě vypočtené vykládati a při jisté shovívavosti snad i omlouvati vlivem originálu, není možno užíti tohoto výkladu pro mnohem větší počet jiných

nesprávností a nepřesností, které lze překladu vytknouti a které jsou zjevným svědectvím, že jistota překladatelova v ovládání vlastního jazyka není tak velká, jak by se podle dosavadního výčtu chyb mohlo zdáti.

Najisto není možno užíti této omluvy pro zjevné germanismy, které se v překladě vyskytují. Na př. velmi důsledně zachovává překladatel formu »*příliš* krásná, *než aby*...« (28, 61, 67, 74, 75, 87), shodnou s něm. *zu schön, als dass*..., ačkoli korespondující forma francouzská *(trop belle pour...)* sama přímo navádí a ukazuje cestu k správnému výrazu českému »příliš krásná, aby...« Stejně nečeské jsou výrazy *úctyplný* (ehrfurchtsvoll) 27, 28 m. uctivý; *vyvolávati* představu (hervorrufen) 5 m. buditi, probouzeti; *spolehnouti se* (sich verlassen) 9, 74 m. spolehnouti; brzo *nato* (bald darauf) 55 m. potom; ctnost je *neochvějná* (unerschütterlich) 62 m. neoblomná; *navázati* styky s někým (anknüpfen), na př. už nedoufám, že s ní naváži opravdové styky 74 m. že se s ní doopravdy seznámím, spřátelím; všechny *až na* dvě (bis auf) 82 m. kromě dvou; *neodvislost* (Unabhängigkeit) 86 m. nezávislost (zavěsiti — záviseti, nikoli odvěsiti — odviseti); *držeti se zpátky* (sich zurückhalten), na př. chceš věděti, proč se držel tak zpátky? 120 m. proč byl tak chladný, zdrženlivý, upjatý a p., zvykati *na koho* (an j. gewöhnen) 21 m. zvykati, přivykati komu a p.

Není lepšího výcviku pro správné a přesné odhadování významu a platnosti jednotlivých slov a rčení jako právě práce překladatelská. Přes to právě naši překladatelé — snad příliš chvatná práce je svádí k takové ledabylosti — trpí lexikálni nepřesností víc než jiní pracovníci literární. Ani Poch v tom není výminkou a výrazů nevhodně nebo nesprávně užitých není v jeho překladě méně než odchylek jiných. Na př.: chce si *nasazovat zdání* ctnosti 17 m. nasazovati si masku n. buditi zdání; klidně jako *obvykle* 45 m. obyčejně; *nepřikládal* jsem *váhy* té věci 52 m. nekladl jsem na to váhu, nepřičítal jsem tomu významu (ale nepřikládati víry); *vypukla* hněvem 61 m. její hněv propukl (ale vypuknouti v pláč, v smích a p.); běžel *těsně za mnou* 79 m. běžel mi v patách; *zamlouval se* její představě 10 m. zamlouval (= líbil) se jí n. shodoval se s její představou, vyhovoval jí a p.; *doznal*, že... 53, 57 a j. m. uznal, přiznal se (že mu není dobře a p.); přišel *na* devátou hodinu 28 m. v devět n. snad: asi v devět, kolem deváté a p. (na devátou znamená určení: obeslati, objednati, povolati, smluviti se a p. na 9. hodinu); za ním šlo *asi na* padesát lidí 115 m. asi padesát n. na padesát; takový cit *vůči vám* 34 (a velmi často, na př. chování *vůči mně*, 28, záští *vůči ženám* 63 atd.), m. k vám a p.:

vaše zlost *proti mně* 31 m. na mne; *tož se* ožeňte 41 m. tak se ožeňte, ožeňte se tedy; buď doma *či* na procházce 112 m. nebo; R. zaslechla v předsíni Stoupancoura, *pročež* zkrátila hovor 31 m. a proto; *připadalo by mi,* že jsem nežila 121 m. zdálo by se mi, že . . ., bylo by mi, jako bych (ale spr. ovšem s podmětem: to mi připadá známé a p.); občas jsem vyšla z pokoje, protože se mi *vždy* zdálo, že u domu zastavil povoz, ale *vždy* jsem jen slyšela, že jede dále 43 m. po každé; *shasla* světlo 50 m. zhasila; *přehodila* jsem jen sukni 54 m. hodila jsem ji na sebe (ale přehodil jsem plášť, t. j. přes ramena); učiniti si *zásnuby* na první pohled 72 m. zasnoubiti se (v. NŘ. 11, 230); vaše urážlivá *dovolenost* 15, 18 m. smělost; někdo na mne sahal a tak *dovoleně* 65 m. směle, opovážlivě, nestoudně (dovolenost = co je dovoleno; u Durdíka na př. licentia poetica; říká se sice »co si to dovolujete?«, ale tón dodává této zvolací větě smyslu záporného, »to si nemáte dovolovat«); zápas *ustal* 81 m. přestal; když ji (starou pannu) někdo oslovil »slečno«, vzbudilo to jen *překvapený úsměv* (snad un sourire de surprise) 87 m. úsměv a překvapení, úsměv překvapení (překvapený = který byl překvapen); měl *šťastný úspěch* 87, tautologie m. měl úspěch n. šťastný výsledek; aby ho *před nimi* (poklesky) *ušetřila* 89 m. uchránila; *zmíněnému* pánovi 108 m. onomu, řečenému, jmenovanému a p.; *vytyčila si* cíl 112 m. vytkla; chce mě *podpořiti* 105 m. poskytnouti mi podpory. Přídavné jméno *samotný,* jehož význam je v češtině velmi přesně určen jeho etymologickou souvislostí s podst. jm. *samota* (samotný = kdo je o samotě), zaměňuje překladatel nejen s příd jménem *jediný, samojediný* (jako se to děje v němč. s *allein),* na př. chci jen jeho *samotného* 51 (a j.), t. j. jen jeho a nikoho jiného, ale mate je i se zdůrazňovacím zájmenem *sám,* na př. hledal v šatech mého oděvu mne *samotnou* 53 m. mne samu (moi-même, mich selbst). Neznám zůstal překladateli také významový rozdíl mezi zájmeny *který* a *jenž;* a tak čteme v knize skoro napořád: pro *takového* (muže), *jenž* 12, *takového* člověka, *jenž* 18 a j., *ženám, jež* ještě nikdy neklesly 13, zacházet s někým jako s *městem, jež* bylo vzato útokem 17 a j., kde všude je na místě zájmeno *který.*

Nejvíc je na štíru překladatel s českou gramatikou, a to někde i ve věcech velmi elementárních. Píše na př.: do náruč*e* 16, 25 m. do náručí (n. do náruči); za několik *týdnů* 56 m. neděl; důvěra v *sama* sebe 24, pro vás i pro sebe *sama* 92, m. v sebe, pro sebe samého; některé prostředky se *staví* proti rozumu 60 m. stavějí. Nečiní rozdílu mezi *mne* a *mě,* na př. jak jste *mne* ponížil, že jste *mne* nutil stýkati se 96 (a č.) m. mě. Chybuje ve

známém školském pravidle o užívání zájmen zvratných a nezvratných, na př.: včera jste mne zachránil před *sebou* samou 34 m. přede mnou, a naopak: tak jsem ustupovala nátlaku *mého* manžela 46 m. svého; chci povědět o nejhroznější příhodě *mého* života 66 m. svého. Kondicionál přítomný si plete s kondicionálem minulým a píše na př.: kdyby byl měl mladou ženu, *byl by* tu vhodný okamžik 92 m. byl by tu býval; pohrdal zákony tolik, že *by* mu ani *nestály* za námahu, aby je přestupoval 13 m. že by mu byly nestály a p.; při tom však dovede napsati: kdybych tu *byl býval byl* 29 m. kdybych tu byl býval. Je-li zde nadbytek perfektivity, je zase nadbytek kondicionálnosti ve větě: byť *by* byla krásná 9 m. byť byla. Jak chvatné a ledabylé překlady ubíjejí v češtině smysl pro vidovou stránku slovesa, která je tak význačnou a krásnou předností slovanských jazyků, ukazují příklady: ten člověk to denně *slyšel* 88 m. slýchal; chci vás často *vidět* 116 m. vídat; je tedy nemoudré *připoutati* se tímto poutem 86 m. připoutávati se; paní B., jež se zrovna *dooblékla* 7 m. dooblékala a p.

Že má spisovná čeština pro doplněk adjektivní k disposici v mnohých případech dvojí tvar, neurčitý *(hoden)* a určitý *(hodný),* toho překladatel valně nedbá, ač je to nezřídka i důležitý prostředek výrazový; není třeba býti ani filologem, aby si člověk uvědomil, že je v tom jistý rozdíl významový, řeknu-li komu »jste velmi *laskav*« či »jste velmi *laskavý*«. V překladě Pochově však bývá často: řekl jí, že je *hodná* zbožňování 20 m. hodna; byla jsem *smutná* tímto zdržením 42 m. smutna; jste *šťastný,* že jste u ní našel známky vlídnosti 74 m. šťasten a p. Dokonce bývá také: R. tím byla *rozzuřená* 19 m. rozzuřena (= rozzuřila se); byl překvapen, že je tak výstředně *oblečená* 121 m. oblečena a p.; a naopak, kde by se našel důvod k užití tvaru určitého, bývá zrovna tvar jmenný, na př. měly otce, který byl velmi *laskavý* a velmi *zaměstnán* 99 (kde jde o vlastnost trvalou a tvary koordinované). Stejně málo citu má překladatel pro rozdíl mezi doplňkovým nominativem a instrumentálem; na př.: nejsem *rozmarnou* 47 m. rozmarná; zůstávala jsem *nerozhodnou* 44 m. nerozhodná; necítila se *šťastnou* 86 m. šťastna (v. Gebauer-Ertl II, 191); připadala mi *krásnou* 82 m. krásná; jak úctyhodná koketnost! je vlastně *ctností* 42 m. je to vlastně ctnost; a zase naopak: ukázal se *takový,* jaký byl 13 m. takovým. A konečně ani mezi doplňkem a příslovečným určením není šetřeno rozdílu náležitého; čteme na př., že dáma vypadala *poděšeně* 79 n. *svěže* a *mile* 86 a p. m. poděšena, svěží a milá, a naopak: společnost váženého muže, *jakým* jste vy 23 m. jako jste vy.

I při konversačním tónu povídek snaží se překladatel zachovávati takové vlastnosti knižního jazyka, jichž se obyčejně hovorová (a leckdy už i spisovná) čeština zhostila; na př. záporového genitivu šetří tak pilně (lépe by bylo říci tak mechanicky), že by z něho měli brusiči let osmdesátých vskutku radost. Ale u jiných spisovných vazeb tak úzkostlivý nebývá; na př.: nechme *ta dobrodružství* (= nemluvme už o nich) 50 m. těch dobrodružství; *co* si ode mne přejete? 74 m. čeho; *co* je k tomu potřebí 19 m. čeho; *co* se dozvěděla 91 m. čeho; dcerky neposlouchaly *vychovatelku,* nýbrž one *je* 99 m. vychovatelky, jich; zakusit *stejné zatmění* 52 m. stejného, a naopak: *jaké* mohla najíti *útěchy?* 89 m. jakou... útěchu. Tak bývá i s jinými vazbami, na př.: muž, který se *mi* přiblíží 52 m. ke mně; dostál *slovu* 55 m. v slově (n. zůstal mu věren, splnil je a p.); aniž *se* toho všiml 122 m. si; spokojil se *s tím* 47 m. tím; byla jsem *tím* smutna 42 m. proto, nad tím (n. tím zarmoucena).

Ale jsou v překladě i jiné syntaktické zvláštnosti, které nenáleží k jeho přednostem. Na př. její srdce podlehlo *dvojímu kouzlu mládí a lásky* 87 m. dvojímu kouzlu, kouzlu mládí a lásky; jeho způsoby i celé chování *bylo* galantní 42 m. byly; bála se, že její muž zabředne do některé z hanebných vášní, které činí z člověka zvíře: *opilství, hra* atd. 89 m. do opilství, do hry atd. (anebo: jako jsou opilství, hra atd.). Poněkud kuriosního milence měla paní R.: mělť krásné *oči,* pěkné obočí a jemnou, pěkně stavěnou *nohu* 10. Velmi zamotaná věta vznikla nemotorným užitím výrazu *jeden — druhý* o dvou manželích, kteří se nemilovali: »můžeme říci, že *se ani jeden ani druhý* neměli rádi 6«. Máme-li této větě rozuměti tak, jak je stilisována (a ne ve smyslu ze souvislosti zjevném), nemůže znamenati nic jiného, než že ani jeden ani druhý z manželů netrpěl sebeláskou.

Malý kaleidoskop chyb by se dal sestaviti ze způsobů, jak překladatel užívá známého typu vedlejších vět začínajících spojkou *aniž.* Celé jeho vědění o těchto větách záleží, jak se zdá, v tom čistě mechanickém pravidle, že je se třeba vyhýbati v takových větách kondicionálu. Ale to je příliš málo vzhledem k tomu, že ani to není vždycky pravda a že ani to překladatel věrně nezachovává. Tak čteme na př. větu s *aniž* v čele periody, kam ji neumístí nikdo, kdo je si vědom, že *aniž* = a ani: *aniž* jste se dopustila viny, obšťastnila jste lidi 67 m. nedopustivši se a p. Věta s *aniž* mívá v překladě sloveso záporné, ač spojka *aniž* sama popírá obsah věty; na př.: nebylo možno dívati se na ni, aniž člověk *nepocítil* touhu 5 m. pocítil; nemohl jsem volati, aniž jsem při tom *nemusil* polknouti vodu 76; nemohl prý se na mne dí-

vati, aniž by mne *nemiloval* 44. Ale mimo chybný zápor mají tyto věty i tu chybu, že se sem smyslem ani nehodí a že by každý obratnější spisovatel jistě spíše napsal: nebylo možno se na ni dívati, aby člověk nepocítil touhu (a nepocítiti); nemohl jsem volati, abych při tom nemusil polknouti vodu a p. Ve větě »chtěl přivésti Rosalii k poslednímu stupni porážky, aniž jí (té porážky) *využil*« 14, vynechal překladatel sice podle pravidla mechanicky kondicionální *by,* ale zapomněl, že obsah souvětí celého je myšlený, tedy futurální, že tedy ve větě s *aniž* nemůže býti perfektum značící děj skutečně zběhlý a že, byl-li by kde na místě kondicionál, bylo by to zde. Pravidla o záporu, jež překladatel porušil několikrát ve větách s aniž, utrpěla úraz i na jiných místech; na př.: osud zabránil, aby *došel* jiného mínění 63 m. aby nedošel; *oba* lokajové *nebyli* doma 19 m. ani jeden z obou, ani jeden, ani druhý lokaj.

Jinou takovou stránkou české skladby, s níž překladatel také leckdy a ne vítězně zápasí, jsou přechodníkové vazby. Především si zase jako při větách s *aniž* není vědom toho, že děj, který existuje jen v naší představě, je s mluvnického stanoviska budoucí a že jej tedy nelze v přechodníkové vazbě vyjádřiti přechodníkem minulým (v. Gebauer-Ertl II, 254); na př.: mám umříti vaším chladem nebo raději vaší rukou, *dosáhnuv,* po čem toužím? 67 m. dosáhna (= až dosáhnu). Dále zapomíná, že ze dvou dějů minulých lze krátit přechodníkem jen ten děj, který předcházel, a ne ten, který následoval; na př. běžela o tom (že vinníci přišli) zpravit hraběte a svého manžela, *poprosivši* jich, aby byli svědky toho, co se bude dít 31 m. a poprosila jich (neboť běžela, a když přiběhla, poprosila). A konečně asi netuší náš překladatel, jak už z tohoto příkladu je vidět, že přechodník může vyjadřovati jen děj podřízený, průvodní, ne však rovnocenný a dokonce ne závažnější. Proto není vůbec přechodník na místě ve větě: chci si zasloužit tak velikého štěstí, *zůstávaje* oporou vaší ctnosti 25, neboť smysl věty není: chci si toho štěstí zasloužit a zůstati při tom . . . , nýbrž: chci si ho zasloužit tím, že zůstanu. Snad je to galicismus, ale české to není.

Pro úplnost ještě poznamenáváme, že ani pravopis překladu není bezvadný. Najisto to není ve shodě s Pravidly, píše-li překladatel: *nakonec* 11 m. na konec, vtipk*a*ř 12 m. vtipkář, l*i*tice 14 m. lítice, prosv*i*távati 21 m. prosvítávati, *odedneška* 24 m. ode dneška (srov. pro dnešek, na dnešek, s dneškem a p.), chim*e*ričnost 33 m. chiméričnost (ale graci*é*znost 8), *nadobyčej* 78 m. nad obyčej, *z*dostatek 119 m. s dostatek; dělí-li se *skro-mnost* a p.

Poch není zajisté nejhorší překladatel z těch, o nichž NŘ. referovala; ale jistě by mu nebylo na škodu, kdyby se lépe obeznámil s Gebaurovou školní mluvnicí a s Pravidly. Je to upřímně míněno; když nic jiného, mohl se uvarovati dobrých tří čtvrtin těchto výtek. J. N.

Z NAŠICH ČASOPISŮ.

V 2. seš XIV. r. Časopisu pro moderní filologii je uveřejněn článek Otakara Zicha: Předrážka v českých verších. V dosavadní nauce o verších vzestupných, zejména jambických, byla zjevná nejistota. Nevědělo se, máme-li jambické verše pokládat za opravdové jamby či za trocheje s předrážkou. Poslední slovo řekl tu Král, který soudil, že na tom nezáleží, že je to jen věc terminologie, která s podstatou rytmu nemá co činit. Zich v svém článku ukazuje, že tu vůbec nejde o jamby, že metrum těchto veršů je vesměs sestupné a že jednoslabičná slova úvodní jsou počáteční předrážky, jejichž rytmická funkce je nenáhlá příprava začátku verše nebo prostředkování přechodu z verše do verše. Zich dokazuje nejprve, že je předrážka vnitřní po přerývce uprostřed stopy, která způsobuje, že sestupné metrum v části verše za ní následující působí dojmem vzestupným. Už samu existenci této vnitřní předrážky pokládá Zich za dostatečný důvod pro existenci předrážky vůbec, tedy také předrážky na počátku verše. Přes to dokazuje ještě zvlášť existenci předrážky počáteční jednak poukazem na hudbu (předtaktí), jednak, a to hlavně, faktem, že jednoslabičná slova na začátku veršů jambických možno bez újmy metrické hodnoty verše takřka odříznout, a to že nelze učinit na př. v jambech německých a ještě méně v jambech francouzských.

Výhody tohoto výkladu našich jambů jsou veliké. Především se zjednodušuje česká teorie rytmická. Zich dokazuje, že je zbytečné užívat složité terminologie vzaté z prosodie antické a mluviti v češtině o jambech, trochejích, spondejích, anapaestech a daktylech; vystačí se úplně s dělením stop na podvojné (prostě dvojslabičné) a potrojné (prostě trojslabičné), neboť uznáním teorie předrážkové vzestupné stopy (jamby a anapaesty) pozbývají v české prosodii smyslu. Metrické označování veršů se pak také neobyčejně zjednodušuje. Na př.: značka IV 2 znamená verš o čtyřech stopách podvojných, nebo V 3 verš o pěti stopách potrojných.

Jiná nesnáz, která mizí přijetím předrážkové teorie, jest nesnáz s jambickými verši hyperkatalektickými, to jest takovými, které mají o jednu slabiku více než obyčejné metrum. Začíná-li verš předrážkou, jsou následující stopy vlastně trochejské a lehká slabika posledního trocheje se spojuje s předrážkou verše následujícího, činíc tak ze stopy podvojné stopu potrojnou.

Potrojné a podvojné stopy se vůbec mohou i v téže básni i v témž verši dobře stýkat, protože subjektivně jest jejich trvání stejné. Verše předrážkové, u nichž začátek není náhlý, působí vůbec dojmem větší p l y n u l o s t i než verše bez předrážek. Střídáním stop potrojných s podvojnými nabývá pak verš zvláštní r o z m a n i t o s t i, jež u dobrých básníků může dobře vystihovati rozmanitost básnické myšlenky. Zich to ukazuje na počátku Svatebních košil, a to jest nejzajímavější část celé stati.

Předrážka může podle Zicha v některých verších nebýti; zvláště to bývá u veršů, které začínají přízvučnou předložkou, která se podle dosavadní metriky čítávala nepřízvučně, s násilím na skutečné výslovnosti. Zichovo označování (p) N (3) 2 znamená verše o N stopách podvojných, v nichž jest první stopa potrojná, není-li před veršem předrážka (p). Značka p N 2 znamená verše o N stopách podvojných s předrážkou.

Uznáním veršů smíšených, to jest takových, v nichž se střídají stopy podvojné s potrojnými, většina t. zv. »c h y b« Erbenových a jiných básníků se nadobro ospravedlní. Také v tom vidí Zich důkaz správnosti své teorie. Po těchto výkladech Zich snadno dospívá k formulování své teorie v o l n é h o v e r š e, jehož stopy mají libovolný počet slabik (1—5) a který jest s předrážkou nebo bez ní. Rozdíl od prosy jest jen v subjektivně stejném trvání stop. Názoru (Mukařovského) o nutnosti přerývky ve verši se Zich dotýká, ale šíře se o něm nezmiňuje.

Tím by byl obsah alespoň hlavních myšlenek Zichovy bohaté stati vyčerpán. Uvedu jen ještě, jak Zich žádá správnou deklamaci prosodickou, byť tak vznikly i rytmické nepravidelnosti. Odůvodňuje svůj požadavek nejen jako samozřejmý příkaz estetiky, nýbrž i jako nezbytný důsledek úcty k mateřštině. »Chybil-li básník skutečně, je spravedlivo, aby to odnesl rytmus jeho básně a nikoli řeč, v níž básní«.

Ve 4. sv. 28. roč. Č e s k é h o l i d u uveřejnil jeho vydavatel prof. Zíbrt zprávu a rakouském polním kurátu *Karlu Mensingrovi (Týnském,* nar. 1813 v Labském Týnci, † 1892 v Miláně), jenž r. 1848 při ústupu rakouského vojska zůstal v Miláně a pak se slovanskou protirakouskou legií přešel do Piemontu, začež na jeho hlavu byla vypsána cena 100 dukátů. Ze zpráv o jeho literární činnosti a ukázek z ní nás zajímala zejména rozprava »o pramenech labských« z r. 1844, v Č. l. úplně otištěná, v níž čteme hojně slov týkajících se plavby vorů po Labi. Tak na př. *haluze* n. *haluzy* jsou osekané kmeny poražených stromů, jež se spojují *vrtí,* dřevem položeným přes haluze a utaženým k nim *slukami,* houžvemi provlékanými skrz díry do haluz vyvrtané; haluze tak navrtané tvoří *vor* a 24 vorů mezi sebou spojených je *pramen.* Dovídáme se, co je *oštěr,* haluz potřebná, má-li se *vyštířiti* (předek voru vyzdvihnouti), co je *těhel* (ž. r., bříza, jíž se upevňuje pramen ke stromu na břehu), co *šrek* (haluz, která se ponořuje ke dnu řečiště, je-li třeba brzditi) atd. Tato rozprava bude vydatným pramenem k rozhojnění české látky slov-

níkové. A nalézáme v ní i slova jistě velmi stará, jako na př. *strumen* (též *peřej*, o vlnách vznikajících, když se najednou otevrou vrata jezu), i slova posud v slovnících nezaznamenaná, na př. *zkositi* (zkřiviti, učiniti kosým). V rkpe Baworowského čteme 64 a o bojovníku, který byv raněn v souboji od sedláka »se mdlobú zkosi« (zkosil se, zkřivily se pod ním nohy); od Mensingra se dovídáme, že vor je zkošený, když se při spouštění pramene přes jez »vyšine ze své podlouhlé čtverhrané podoby«, a potvrdil nám to z názvosloví plavců vltavských jeho dobrý znalec, p. min. r. Panocha. Z názvosloví řemesel a zaměstnání, která se dovedla lépe uchrániti vlivu německého, jistě by se dalo shledati ještě leckteré poctivé a staré slovo české.

DROBNOSTI.

DCERA. Slova a tvary podivné a neslýchané u nás odedávna docházejí obliby jen proto, že jsou podivné a neslýchané, bez ohledu, jsou-li správné či nic. Upozorňujeme na takový tvar nesprávný, který jsme četli již několikrát, naposledy nedávno ve feuilletoně podepsaném značkou dobrého a jazykové správnosti dbalého novináře. Dnešní slovo *dcera*, v staré době s 1. p. *dci*, sklánívalo se podle kmenů souhláskových, jako *máti:* 2. p. *dceře, mateře*, 3., 6. p. *dceři, mateři*, 4. p. *dceř, máteř* (7. p. podle vzoru *kost: dceří, mateří)*; v. Gebauer, Hist. ml. 3, 1, 428 n. Spisovný náš jazyk v souhlase skoro se všemi lidovými nářečími si to sklonění upravil tak, že zbyl jediný starý tvar 3., 6. p. *dceři* (dal to dceři, psal mi o dceři), ostatní pády se tvoří naskrze z nového kmene *dcera* podle vzoru *ryba*. V 2. p. se píše i říká tedy *dcery*, ale jsou spisovatelé, kterým se více líbí tvar *dceři* (»podle vypravování dceři Fjodora Tolstého«, t. podle toho, co vyprávěla ta dcera, ne co vyprávěli jí); to je tvar podle vzoru *kost*, který i v staré době byl skoro neslýchaný a objevuje se jako ovoce zmatku vzniklého zanikáním sklonění původního. Zasluhuje tvar takový jen proto, že je podivný a neslýchaný, aby se pro něj rušila jednotnost staletou prací vytvořeného spisovného jazyka?

FÓROVÝ (F. K.) je slovo, které má u nás již svou malou literaturu. Ign. Herrmann v pražské figurce »Fráter z Podskalí« ((Sebr. sp. 4, 263 n.) podává tento výklad významu: »Fórová, špatná, nepravá, falešná věc, jen tak na oko, na oklamání. Ne taková, za jakou se vydává . . .« Mosazný řetízek k hodinkám je fórový, fórový byl i ten Herrmannův fráter, švec, který si pořídil kutnu emauzského frátera a důstojně v ní chodil po podskalských uličkách. V Salakuškách (1925, v. 8, 158) hledá Herrmann původ toho slova ve franc. *foire* (trh; fórové by bylo, co je děláno na jarmareční prodej) a vidí v něm památku z některé francouzské okupace. Prof. P. M. Haškovec v pozn. v Čas. mod. filol. 12, 286 pomýšlí na lat. *forum* (tržiště, náměstí) a ukazuje na časté u nás rčení ‚forum veřejnosti'; fórová by byla věc po-

řízená pro veřejnost bez skutečné vnitřní hodnoty. My bychom spíše hledali příbuzenství v lat. *forma*. ‚Pro forma' (pro formu, na oko) se dělá leccos, co ve skutečnosti není ničím; říká-li Pražák v témže smyslu, že se to děje jen ‚pro fórek, na fórek', mohla by to býti prostě vulgární obměna lat. rčení *pro forma*. A fórové je, co je jen pro fórek. Ale víme dobře, že původu takových slov bývá nesnadno se dohadovati každému, kdo nebyl přímým svědkem jejich vzniku.

CHYBITI (J. P.). Slovesa c h y b i t i, c h y b o v a t i ve smyslu ‚chyby dělati, chyb se dopouštěti' jsou slovesa podmětná; proto se mohou doplňovati leda příslovečným určením. Chceme-li tedy určiti podstatu chyby, vytýkáme příslovečně buď věc, v níž se chyba stala, nebo normu, zákon, zásadu a p., která byla porušena. V nové češtině se to děje buď předložkou v, nebo p r o t i ; na př.: raději s Maticí a ostatními Čechy pro svornost chybovati chci v nepatrné věci, než v takových titěrkách originálnost vyhledávati (Havl., Sp. pol. 1, 118); babička chybila proti panským obyčejům (Němc., Bab. 38); on sám (J. Malý), který tolik let již spisovatelství provozuje, ještě hůř než já chybuje proti řeči, t. j. proti zásadám správné řeči (Havl., Sp. pol., 1, 99). V starším jazyce byla také věc, v které se stala chyba, vyjadřována předložkou n a ; na př. chybil-li jsem na čem, co jsem psal (Pass. 371). V nové češtině této vazby už nemáme; předložka n a měla tu význam vztahový, jaký je dosud ve výrazech c h y b n ý n a ř e č, n a n o h y ap. Učí-li Zenkl říkati »d o tohoto pravidla bývá často chybováno«, je to buď pouhý nápad, který nemá opory nikde v skutečném jazyce, anebo omyl, jakému brusiči podléhali dosti často, přenášejíce do nového jazyka výrazy staré a nerozumějíce jejich smyslu. V době starší se vyskytuje sice rčení c h y b o v a t i d o n ě č e h o (Mojžieš chyboval do moci božie, Kruml. 269a), ale to neznamená ‚dělati v něčem chyby', nýbrž ‚pochybovati o něčem'.

MANDÍK (G. M.). Příjmení vznikala obyčejně z křticích jmen (v plném i domáckém tvaru), přezdívek, jmen řemesel atd. mužských, ale stávalo se a místy se stává i dnes, že muž dostal jméno po ženě, syn po matce, a že z něho v starší době bylo pak stálé příjmení. Na Moravě mívají taková jména nemanželští synové (Andrys Frančin, nemanželský syn Františky, odtud dům »u Frančiných, u Frančáků«), muži po křticím jménu ženině, zvláště má-li žena vůdčí místo v rodině zaměstnáním nebo jinak, také je-li to jméno neobvyklé (dům »u Králů« po hospodyni, jež se jmenuje Klára, Krála), po ženině zaměstnání (Babák, muž porodní báby, Pradlák, muž pradleny); v. Bartoš, Dialektologie 1, 148. J. F. Hruška (Náši pod Čerchovem 2, 95 nn.) vypravuje o dvou bratřích, kteří měli po sestře a jež lidé jmenovali po nich (dům »hu Káčů, Káčuc« i přímo přezdívka Káča — Barborák). Podobně se stávalo v staré době, kdy se stálá příjmení teprv rodila, jistě mnohem častěji, a tak na př. v Praze nalézáme v 15. stol. příjmení

mužů jako Hedvika, Jana, Maruš, Manda (= Magdalena nebo snad i Marie), Hokyně a j. Někdy takové jméno dostalo aspoň mužskou koncovku, na př. Mikuláš Evan. 4, 303 jsme vypravovali o ženě, která po prvním muži by se po našem jmenovala Přibyslava (domáckým tvarem Příba) Hrnečková. Ovdověla a přiženil se k ní nějaký Pavel, jehož příjmení se neuvádí. Ten dostal po ženě příjmení Příba a její syn se po matce i po otčímovi pak jmenoval Ondřej Přibinec. Z takových rozličných případů pocházejí dnešní příjmení jako Eliška, Elišák, Žofka, Kateřiňák, Verunáč, Mařák, Mařan, Mařáček, Mandík atd.

MRZÁK. K našemu výkladu 12, 46 píše nám z Plzně prof. Jan Fr. Hruška: »U nás na Chodsku užívají toho slova o boláku v podobném smyslu, jako vykládáte o člověku; asi tedy = mrzutá, nepříjemná bolest. Kryje se snad se slovem *bolák,* jež v našem podřečí neznámo. Př.: Tuto není nežit, té jenom mrzák. — Mám podpaždí ňákýho mrzáka, a to mi túze překáží«. Již v Dial. slovn. chodském (7. č. Archivu pro lexikogr. a dialektol. Č. akademie, 1907) má prof. Hruška také toto slovo s významem ‚menší podebranina' na prstu' (ňákyj mrzák se mi dělá, nebo co to bure). Životný tvar 4. p. *mrzáka* svědčí, že se v tom slově cítí jako nadávka; také Pražák dovede nějaký protivný bolák nazvati na př. neřádem a skloňuje pak to slovo jako životné (2., 4. p. neřáda); také slovo *nežid* cítí jako životné (mám na krku nežida) a jen spisovný tvar *nežit* mívá tvary neživotné (Gebauer, Hist. ml. 3, 1, 35). V Dial. sl. se dočítáme také, že se na Chodsku říká žertovně: Neburu si dělat mrzáka z břicha, t. j. nebudu jísti víc, než do syta. Tak říká i Pražák a i v tom je jakési zosobnění části těla. — K témuž výkladu připomíná p. prof. dr. J. Jančařík z Příbrami, že na Zábřežsku (v Rájci) znamená slovo *mrzák* dítě škemrající, obtěžující svým chováním a rozmary; takovým ženám se říká *mrzêna* (na př. o stařeně: »ê voni bêlê jôž taková mrzêna). Mají tedy slova *mrzák, mrzena* týž význam jako čes. *omrza.* Ke zprávě z Moravy dodáváme ještě z Bartošova Slovníku dial., že na Zlinsku říkají »su u nich mrzákem« ve smyslu ‚ošklivcem, člověkem pro pravdu nepohodlným' a že v Lanžhotě užívají slova *mrzák* (ten mrzák) o čertu. Slovo *mrzena* zná Bartoš z Líšně a z Krásného ve významu ‚velká kroupa' (padale mrzene jako holobí véca). I v těchto významech slov *mrzák, mrzena* žije dosud základní představa, kterou vyjadřujeme slovesem *mrzeti;* leda že by snad při posledním z nich (mrzena = kroupa) byla mohla působiti i asociace se slovem *mrznouti,* není-li slovo *mrzena* od něho utvořeno vůbec (= zmrzlý kus vody).

Odpovědný redaktor: Václav Ertl.

Tiskli Neuber, Pour a spol. v Praze-I., Bílkova ul. 17.